నవశకం

"నాన్నగారూ! నేను వదినని పెళ్లి చేసుకోవాలనుకొంటున్నాను" అన్నాడు నారాయణ.

పక్కింట్లో టపాకాయ పేలింది. అది తన వళ్లో పేలినట్టు అదిరిపడ్డాడు జానకిరామయ్య. కొడుక్కేసి అర్థం కానట్టు చూశాడు. నారాయణ మరోసారి తన కోర్కెను మరింత దృఢంగా వెలిబుచ్చాడు.

"ఏమన్నావురా! ఏమంటున్నావో తెలిసే అంటున్నావా!" అన్నాడు జానకిరామయ్య నమ్మలేనట్టుగా.

"ఆలోచించండి" అని నారాయణ అక్కడ నుంచి జారుకొన్నాడు.

జానకిరామయ్యకి కొడుకు నడుస్తానన్న కొత్తబాట నడవరాని చీకటిదారిగ కనిపించింది. అన్న మాటలు అనరాని పాపపుమూటలా ఉన్నాయి. ఆ క్రితం రోజువరకు పట్టిన ఈశాన్య ఋతుపవనాల ముసురువల్ల కంటేగూడా ఈ మాటలు జానకిరామయ్యలో ఎక్కువ వణుకు పుట్టించాయి. నత్తగుల్ల భయం వేసినప్పుడు లోపల్లోపలికి ముడుచుకొన్నట్టు జానకిరామయ్య వరండానుంచి ఇంటి లోపలి తన గది వేపు కదిలాడు.

తన గదివేపు వెళ్తూ కోడలు ఏం చేస్తోందో అని తొంగిచూశాడు. పార్వతి భుజం మీద రెండేళ్ల కూతుర్ని వేసుకొని జోకొడ్తోంది. అది ఆమె మనస్సును జోకొట్టుకోవటంలా అనిపించింది జానకిరామయ్యకి. పార్వతి కళ్లెత్తి మావగార్ని చూసింది. ఆ కళ్ళలో అతనికి ఏ భావమూ కనిపించలేదు. ముఖం ప్రశాంతంగా ఉంది. నుదురు ఖాళీగా ఉంది.పార్వతి కళ్ళు దించుకొంది.

"బుజ్జి నిద్రపోయిందా అమ్మా!" అని అడిగేడు.

"ఇప్పుడే" అంది పార్వతి. ఆమె మనస్సు మాత్రం బుజ్జి పుట్టిన కొద్ది నెలలకే నిద్ర పోయింది.

జానకిరామయ్య తన గదిలో మంచంమీద పడుకున్నాడేగాని మనస్సు స్థిమిత పడలేదు. దీపావళి ఆగమనాన్ని సూచిస్తూ అవుతున్న శబ్దాలు పిన్నలకి పెద్దలకి ఆనందం కలిగిస్తుంటే జానకిరామయ్యకు మాత్రం ఆందోళన కలిగిస్తున్నాయి.

అతని భార్య సీతమ్మ వంటింట్లో పని ముగించుకొని వచ్చేసరికి తొమ్మిది కొట్టింది. ఆమె రాగానే ఆమెతో మాట్లాడటానికి ఎదురు చూస్తున్న జానకిరామయ్య లేచి కూర్చున్నాడు.

"ఏమన్నా కావల్నా?" అని అడిగింది. సీతమ్మ నవారు మంచం వాల్చుకొంటూ.

"ఏమక్కర్లేదు. నిద్రపట్టలేదు అంతే."

"రిటైరయ్యాక మీకు ఆలోచనెక్కువయ్యాయి. ప్రతీదానికి మీకు చింత! 'వృద్ధస్తావత్ చింతాసక్తః' అని ఉట్టినే అన్నాడా మహానుభావుడు ! ఇంతకు ఎందుకు పట్టలేదు మీకు నిద్ర" అని అడిగింది పక్క పరుచుకొని దాని మీద కూర్చుంటూ సీతమ్మ.

అమె ధోరణిని పట్టించుకోకుండా, "నారాయణ నీతో ఏమన్నా అన్నాడా ?" అని ఎదురు ప్రశ్నించాడు జానకిరామయ్య.

" దేని గురించి ?"

" పార్వతి పెళ్లి గురించి."

" మరో సంబంధం చూశాడుట ?"

" ఊఁ!" జానకిరామయ్య నాన్చాడు.

"ఎవరో చెప్పాడా?"

"పై సంబంధం కాదు."

"మనవాళ్ళలో ఎవరైనానా?"

"మనింట్లోవాడే !"

"మనింట్లోవాడా?" ఆమె ఆశ్చర్యంగా అడిగింది తనకు తెలియకుండా ఎవరై ఉంటారా అని.

–"నారాయణే చేసుకొంటాడుట" జానకిరామయ్య తేల్చి చెప్పాడు. సీతమ్మకి తల భూచక్రంలా తిరుగుతున్నట్టు అనిపించింది. తేరుకొని,

"అయ్యో! అయ్యో! అదేమిటండీ మీరు తప్పు విని ఉంటారండీ! వదిన తల్లితో సమానం. అల్లాంటి పాపపు మాటలు వినబడే ఇల్లు నిర్వంశమైపోతుంది. పార్వతి ఈ ఇంటికి చిన్నకోడలుగా కొత్తగా అడుగు పెడ్తుందా! ఎవరికి పుట్టిన బుద్ధిట. నారాయణకి పుట్టింది కాదు. ఎవరో కిట్టని బయటి వాళ్ళ దుర్బోధ ఇది" అంది బాధపడ్తూ.

"అల్లాగే అనిపిస్తోంది నాకూను. వీడెవర్నో 'మా వదినని చేసుకో' అని అడిగి ఉంటాడు. వాడు 'మా అందరికీ కట్టబెట్టాలని చూడకపోతే నువ్వే చేసుకొని ఉద్ధరించరాదా' అని వీడిని ఎద్దేవా చేసి ఉంటాడు. వీడికి పౌరుషం ముంచుకువచ్చి ఉంటుంది." జానకిరామయ్య ఊహించాడు.

"ఇది మరీ బావుంది. ప్రపంచంమీద వావి వరస అనేవి లేకుండా పోతాయా! దేముడూ దయ్యం లేవంటూ మాట్లాడే మొండి వెధవ లౌకళ్లు తయారయ్యారీమధ్య. వాళ్లతో మనవాడి స్నేహాలు మాన్పించాలి" అంది సీతమ్మ.

తన సంతానం ఏ విషయం గురించి అయినా తనకి భిన్నంగా ఆలోచించరని, ఒకవేళ ఆలోచిస్తే అది పరాయివాళ్ల దుష్ప్రభావమే అయి తీరాలని నమ్మే స్వభావం సీతమ్మది.

" ఈవిషయంలో పార్వతి అభిప్రాయం ఏమిటో!" అని జానకిరామయ్య తన అనుమానాన్ని వ్యక్తపరిచాడు.

"ఏముంటుంది! తన మరిదే తనను కావాలనుకొంటున్నాడని తెలిస్తే అవమానం భరించలేక ఏ నూతిలోనో దూకి చస్తుంది. మీరు నారాయణ నోట్లో గడ్డెందుకు పెట్టలేదు?" అంది. ఆవేశంగా అన్నాక ఆగింది. ఆగాక ఆలోచించింది.

'ఇదంతా పార్వతికి పుట్టిన దుర్బుద్ధి కాదుకదా!' అన్న ఆలోచన వచ్చింది. వచ్చిన ఆలోచన ఆమెకి భయం కలిగించింది.

'పార్వతి నోకంట కనిపెట్టి' ఉండాలి అనుకొంది.

"చూడు! రేపు అమ్మాయీ అల్లుడూ వస్తారు. వాళ్ళున్న రెండ్రోజులు రాద్ధాంతాలు, అఘాయిత్యాలు వద్దు. వాళ్ళు వెళ్ళాక మార్గం ఆలోచిద్దాం" అని సూచించాడు జానకిరామయ్య.

'రేపు తన చెల్లెలు అనసూయ; బావ సుబ్బారావు వస్తారు. వాళ్ళు తన అండన నిలబడ్తారు' అని నారాయణ ధైర్యం తెచ్చుకొని నిద్రకి ప్రయత్నం చేశాడు.

ఆ ఇంట్లో ఆరాత్రి ఎవరు సరిగ్గా నిద్రపోలేదు. అయితే పార్వతికి అది కేవలం నిద్రపట్టని మరో రాత్రి మాత్రమే! పొద్దున్న ఎప్పటిలాగా నారాయణ, "వదినా! కాఫీ!" అనలేకపోయాడు, కాఫీ కలిపి పార్వతి గ్లాసుల్లో పోస్తున్నప్పుడు. ఆ క్రితంరోజు అతను తండ్రితో వ్యక్తపరిచిన అభిప్రాయంవల్ల పార్వతిని చూడగానే ఇబ్బంది పడ్డాడు. సీతమ్మ గమనిస్తూనే ఉంది. పార్వతి యంత్రంలా పనిచేసుకొంటూ పోవడంవల్ల నారాయణ పార్వతితో ఏమీ చెప్పి ఉండడని అర్థం చేసుకొంది.

పార్వతిని కాఫీ ఇమ్మని అడగలేక తనే గ్లాసందుకొనేందుకు నారాయణ వంగుతుంటే సీతమ్మ తనే కొడుక్కి కాఫీ అందించింది. కాఫీ గ్లాసు తీసుకొంటూ నారాయణ తల్లి కళ్ళల్లోకి చూశాడు.

రాత్రంతా కోపంతో కుతకుతలాడి అప్పుడే చల్లార్తున్న సీతమ్మ కళ్ళు, బాగా కాలిన చిచ్చుబుడ్డి, కుండల్లోంచి ఎర్రదనాన్ని చిమ్మేటట్టుగ ఎర్రగా తోచాయి నారాయణకి.

కొందరికి సంఘంలో కట్టుబాట్లు దాటశక్యంగాని పెద్ద అవరోధాలలాగాను, ఆచారాలు మార్చుకోడానికి వీల్లేని పరమ ధర్మాలలాగాను కనిపిస్తాయి. కట్టుబాట్లు అవి ఏ అవసరం కోసం ఏర్పడ్డాయో ఆ అవసరం తీరిపోగానే అర్థరహితమైపోతాయి. అటువంటి వాటిని సడలించటం లేక అతిక్రమించటంవల్ల సంఘానికేమీ ప్రమాదం ఉండదని వీరు గుర్తించరు. ఉన్నవి ఉన్నట్టుంటే (స్టాటస్‌కో) ఏ గొడవ ఉండదు కదా అని వీళ్ళు తమ మనస్సులోకి ఏ కొత్త ఆలోచన రానీరు. అంతకుముందు కనీసం ఓ పది మందైనా కొత్త మార్గాన నడిచిన నిదర్శనం (ప్రిసిడెన్సు) ఉంటే గాని కొత్త మార్గాన నడవటాన్ని వ్యతిరేకిస్తారు. ప్రిసిడెన్సుంటే కొంతనయం. కొత్త మార్గంలో నడిచే మొదటి కొద్దిమందిలో తాము ఒకరిగా ఉండటానికిష్టపడరు. సీతమ్మ ఆ కోవకి చెందిన మనిషి. నారాయణ తనేదారి తీయడానికి వెనుకాడడు.

తల్లి కోపంగా ఉందని గుర్తించి, పార్వతి మనసు తెలియకుండా ఆమెతో వాదన వృథా అని, కాఫీగ్లాసుతో నిష్క్రమించాడు. సాయంత్రం వచ్చే అనసూయ కోసం ఎదురు చూడటంతప్ప నారాయణ ఏమీ చెయ్యదలుచుకోలేదు. అనసూయ అతనికంటే ఒకటిన్నర సంవత్సరాలు చిన్నది. అతని మనస్సుని అర్థంచేసుకోగలదు. పార్వతిని రెండో పెళ్ళికి అనసూయే ఒప్పించింది.

క్రితం సంవత్సరం అనసూయ కొడుకుని తీసుకొని వినాయకచవితి పండుగకి వచ్చింది. అప్పటికి ఆమె పెద్దన్న పోయి ఏడాదిమీద మూడు నెలలయింది. ఆమె వచ్చేవరకు ఆ ఇంట్లో ఎవరు పండుగ చేసుకోవాలని అనుకోలేదు. తను రాకపోతే ఆ ఇంట్లో ఆవరించుకొన్న స్తబ్దతపోదని తెలిసే వచ్చింది.

"ఏమన్నా! మా సుపుత్రుడిచేత పూజ చేయించరా!" అని అడిగింది.

"దీనికి అన్నయ్య పోయిన బాధ కొంచెం కూడా ఉన్నట్టులేదే!" అనుకున్నాడు నారాయణ. తండ్రి నారాయణని మర్నాటి పూజకు కావలసిన ఏర్పాట్లు చూడమన్నాడు.

నారాయణ మూడేళ్ళ మేనల్లుడిని తీసుకొని బజారుకు వెళ్ళి వినాయకుడి బొమ్మా, గొడుగు పత్రి కొన్నాడు. తిరిగి వస్తూ దార్లో ఇంటి పురోహితుడిని కలిసి వచ్చి పూజ చేయించమని కోరాడు.

"ఇంత ఆలస్యంగా చెప్పారేం బాబూ! ఇంకా నయం! నేను మరోచోట మాటివ్వలేదు" 'అన్నాడు పురోహితుడు.

"మా చెల్లెలు అనసూయ, వీడిని తీసుకొని వచ్చేవరకు మేం పూజచేసుకోవాలని అనుకోలేదు. ఇంకా అన్నయ్య జ్ఞాపకాలు పచ్చిగా ఉన్నాయి."

"కుమిలిపోతూ కూర్చుంటే జ్ఞాపకాలెప్పుడు పచ్చిగానే ఉంటాయి. మీ అమ్మగారు, నాన్నగారు, వదిన సంవత్సరంలో కొద్ది రోజులు, రోజులో కొద్దిక్షణాలు మీ అన్నయ్యని మర్చిపోవాలంటే, ప్రపంచ ధోరణిలో పడటం ఒక్కటే మార్గం. అందుకే పండుగలని ఓ ఏడాదిపాటు మానుకున్నా తిరిగి చేసుకోవటం మొదలుపెట్టాలి. పోయిన వాళ్ళని తలుచుకొంటూ బతికున్నవాళ్ళ పట్ల మన కర్తవ్యాన్ని అశ్రద్ధ చెయ్యరాదు. మీ అన్నయ్య కూతురు, ఈ మేనల్లుడు ఉన్నారు కదా! వీళ్ళ భవిష్యత్తు కన్నీటితో తడవరాదు. నవ్వుల పువ్వుల బాటమీద నడవాలి".

నారాయణకి అప్పుడు తెలిసింది, చెల్లెలు వచ్చి ఎంత మంచిపని చేసిందో!

మర్నాడు పూజానంతరం పురోహితుడు వ్రతకథ చదువుతున్నాడు.

"మరియు విధవ పూజించెనేని మరే జన్మ యందు వైధవ్యము పొందదు..."

బుజ్జిని వళ్ళో పెట్టుకొని పూజ చేయిస్తున్న నారాయణ వదిన కళ్ళల్లోకి చూశాడు. పార్వతికి ఆ క్షణంలో తనూ తన భర్త కలిసి పూజ చేసుకోటం గుర్తుకువచ్చింది. ఆ తరువాత, బుజ్జి పుట్టాక ఇంట్లో చేసుకొంటున్న మొదటి వినాయకచవితి కదా ఇది అన్న ఆలోచన వచ్చింది. తండ్రి వడిలో కూర్చుని పూజ చేసుకొనే అదృష్టంలేదు దానికి. పినతండ్రి వడిలో కూచుంది. తన పిల్ల తండ్రి లేనిది అన్నభావం కలుగగానే ఆమె కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

పండుగనాడు ఏడవరాదని నిగ్రహించుకొంది.

ఆమె కళ్లలో నీళ్ళు చూడనే చూశాడు నారాయణ. ఆమె కళ్ళల్లోకి కాంతి తిరిగి రావాలంటే ఏంచేస్తే బావుంటుందా అన్న ఆలోచనలో పడ్డాడు.

సాయంత్రం నాలుగ్గంటల వేళ అనసూయ నారాయణకి ఓ పళ్ళెంలో ఉండ్రాళ్ళు పెట్టి అల్లప్పచ్చడి వేసి ఇచ్చి తనూ తింటూ ఎదురుగా నారాయణ గదిలో కూర్చుంది.

"అనసూయా! వదిన విషయంలో ఏంచేస్తే బావుంటుంది?" అని అడిగాడు నారాయణ.

అనసూయకి నారాయణ చదువు గురించా, ఆస్థి గురించా లేక ఉద్యోగం గురించా మాట్లాడుతున్నది, తెలియలేదు.

"ఏమైందిప్పుడు?" అని అడిగింది.

"జీవితం మోడైపోయింది. ఇప్పుడు వదిన వయస్సు ఇరవైమూడు. నీకంటే ఏ ఆర్నెల్లో పెద్దది. అప్పుడే ఆమె బతుకుకి బుజ్జి తప్ప మరో అర్థం లేకుండా పోయింది. ఇది న్యాయమేనా?'

అనసూయకి నారాయణ బాధ అర్థమైంది. "వదిన మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోవాలంటావు!" అంది.

"మరే నువ్వు వదినని ఒప్పించు. నేను నా స్నేహితుల్లో మంచివాడు, ఆదర్శవాది అయిన వాడిని ఒప్పిస్తాను" అని అర్థించాడు.

ఆ మర్నాడు పెరట్లో చాపమీద పూలు పోసుకొని పూలు గుచ్చుకొంటూ అనసూయ పార్వతితో కబుర్లు మొదలుపెట్టింది. తల్లి లోపల పని చూసుకొంటోంది. బాబు, బుజ్జి ఆడుకొంటున్నారు. అనసూయ పార్వతిని కబుర్లలో పెట్టి మెల్లిగా సంభాషణ, పూల మీద నుండి రెండో పెళ్ళి మీదకి తిప్పింది.

పార్వతికి అంతకుముందు తనకు రెండో పెళ్ళి సంబంధం అన్న ఆలోచన రాలేదు. ఎందుకంటే ఆమె పుట్టింటి వారు కూడా దాన్ని సూచన ప్రాయంగా అనలేదు. సంభవం అనుకోని దానిపట్ల ఆశ, ఆలోచన రాలేదు. ఈరోజు ఆ ప్రసక్తి వచ్చింది! దానికి ప్రతి చర్యగ పార్వతి ఆలోచనలో పడింది. ఆమెకు మొదట వచ్చిన ఆలోచన తనకి రెండోపెళ్ళి అవసరమా, వాంఛితమా అని కాదు. ఆ ప్రశ్నలకి జవాబులు వయస్సులో ఉన్న ప్రతి విధవరాలికి అంతరాంతరాల్లో తెలుసు. అందుకనే ఆమెకి మొదట, తెలిసీ తెలియని, అర్థమయ్యీ కాని కలగబోయే ఇబ్బందుల గురించి బెంగ కలిగింది. తన చుట్టూ ఉండే జనం ఆడవారికి రెండోపెళ్ళి తప్పని, ఒప్పని అనేక సందర్భాలలో చెప్పుకొంటూ ఉండగా విన్న అభిప్రాయాల వలన కలిగిన గందరగోళ పరిస్థితి నుంచి భయం కలిగింది.

"మొగుడితో కాపురంచేసి పిల్ల తల్లినైన నాకు రెండోపెళ్ళి అంటే వినేవాళ్ళు అన్నవాళ్ళ మూతి మీద వాత పెడ్తారు." అంది పార్వతి. అంతేగాని "నేను చేసుకోను" అనలేదు. అనసూయ అది గమనించింది. పార్వతి తన నుంచి ధైర్యం పొందాలని చూస్తోంది. తను చెయ్యవలసినది, పార్వతి ఆమె నిర్ణయం తెలియజెప్పేందుకు కావలసిన ధైర్యం ఇవ్వటం అని తెలుసుకొని.

"ఎందుకు పెడ్తారు వాత! ప్రపంచంలో వేలకొద్దీ మగవాళ్ళు రెండోపెళ్ళి చేసుకోవటం లేదూ! ఈ సంఘమే వాళ్లని చేసుకోమని ప్రోత్సహించడం లేదూ! మనలో అంతమంది కాకపోయినా వీరేశలింగంగారి ధర్మమా అని ఈ రోజుల్లో వేలల్లో కాకపోయినా వందల్లో అయినా రెండోపెళ్ళి చేసుకొంటున్నారు కదా!"

"మీ అన్నయ్యగార్ని మర్చిపోవటం సాధ్యమా! కొన్ని సంవత్సరాలు కలసి కాపురం చేసిన జీవిత భాగస్వామిని మర్చిపోవటం నిజంగా సాధ్యమా! మరొకరితో సర్దుకుపోతానేమోగాని అవసరానికి."

"బావుంది వదినా! మా ఆయనకి నేను రెండో భార్యను కానా! ఆయన నాతో అవసరానికి సర్దుకుపోతున్నా రంటావా! అల్లా అయితే నేను బ్రతకగలనా! ఆయనకి నామీద ప్రేముంది. అనురాగముంది. ఈ రోజున నేను ఆయనకి ఏకైక భార్యను. మొదటి పెళ్లి గతం. రెండో పెళ్ళి వర్తమానం. గతం ఎంత గొప్పదైనా వర్తమానం అంత విలువైనది కాదు."

"కాని బుజ్జిమాటో!"

"బాబుకి నేను సవితి తల్లిని కాదూ! అల్లాగే నీ కొత్త భర్త బుజ్జికి సవతి తండ్రి అవుతాడు. నేను బాబుని ప్రేమించినట్టే అతగాడు బుజ్జిని ప్రేమిస్తాడు. బాబు నాకు చేరిక అయినట్టే బుజ్జి అతనికి చేరిక అవుతుంది"

"రెండూ ఒకటి కాదు"

"ఒకటే !"

"పోనీ అల్లాగే అనుకొన్నా అన్నీ సవ్యంగా ఉంటే కూడా ఆడపిల్లలకు పెళ్ళి కావటం కష్టమౌతున్న ఈ రోజుల్లో, నన్ను విధవని, సంతానవంతురాల్ని, కట్నం కానుకలు లేనిదాన్ని ఎవరు చేసుకొంటారు!" అంది నిస్పృహ ధ్వనిస్తూ.

"అల్లాంటి ఆదర్శపురుషుడు దొరికితేనే చేసుకొందువుగాని దొరకకపోతే మానేద్దువుగాని. నువ్వెలాగూ మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకొని తీరాలన్న ప్రయత్నంలో లేవుకదా! నీకు పెద్దగా ఆశలేదు కనక నిరాశ ఉండదు."

అనసూయ ఈ విషయం తల్లిదండ్రులతో ఎత్తినప్పుడు సీతమ్మ, "అల్లాంటిది మనింట లేదు" అంది మామూలు ధోరణిలో. అంతేగాని పెద్దగా అభ్యంతరం చెప్పలేదు.

విధవా వివాహాలు కొత్తవిషయం కాదు కనుక చాలా ప్రిసిడెన్సులున్నాయి కనుక.

"ఆ పిల్లతెచ్చిన డబ్బు ఆమె పేరుమీద పెడ్తాను" అన్నాడు జానకిరామయ్య.

"నా స్నేహితుల్లో మంచివాడిని తెచ్చి చేస్తాను" అన్నాడు నారాయణ ఉత్సాహంగా.

❋ ❋ ❋

పార్వతికి నెమ్మదిగా సంబందాలు చూడటం మొదలు పెట్టాకగాని అది ఎంత కష్టమైన పనో నారాయణకి అర్థం కాలేదు. సిద్ధాంతరీత్యా ఆదర్శాలు వల్లెవేయటానికి, ఇతర్లు ముందుకు వస్తే మెచ్చుకోడానికీను, స్వంతంగా ఆచరించడానికి, ధైర్యంగా ముందుకు రావటానికిగల తేడాలు తెలిసివచ్చాయి. ఏడాది గిర్రున తిరిగినా నారాయణ ప్రయత్నాలు కలిసి రాలేదు. పార్వతి మొదటినుంచి అది సంభవమని మనస్ఫూర్తిగా అనుకోకపోవడం వల్ల పెద్దగా నిరాశ పొందలేదు. కుంగిపోలేదు. అందుకని సీతమ్మ తన కోడలికి మరో పెళ్ళి చేసుకోవాలన్న కోరిక లేదని నిర్ధారణకి వచ్చింది.

తన ప్రయత్నాలు వ్యర్థమౌతున్న కొద్దీ నారాయణకి పంతం పెరిగింది. ఒక రోజున అనసూయ సుబ్బారావుని చేసుకొంటే లేని తప్పు తను పార్వతిని చేసుకొంటే ఏముంది అన్న ఆలోచన వచ్చింది. అతను తన ఆలోచన స్నేహితుల్తో చెప్పినప్పుడు వాళ్ళల్లో చాలామంది ఇబ్బందిగా ముఖాలు పెట్టారు. ఒకరిద్దరు మెచ్చుకున్నారు. పార్వతికి భర్తపోయిన రెండున్నర సంవత్సరాలకి దీపావళికి మూడు రోజుల ముందు నారాయణ తండ్రికి తన అభిప్రాయం చెప్పాడు.

❋ ❋ ❋

నరక చతుర్దశి మర్నాడుదయం అనగా మధ్యాహ్నానికి అనసూయ, ఆమె భర్త సుబ్బారావు, నాలుగేళ్ళ బాబు వచ్చారు.

"ఇంటికి పండుగ కళ వచ్చిందే నువ్వు వస్తే" అంది కూతురితో సీతమ్మ.

"మరి నేను వస్తేనో అండి?" అని సుబ్బారావు నవ్వుతూ అడిగాడు.

"ఇంటికి అల్లుడు వస్తే సంతోషంతోపాటు ఏ గొంతెమ్మ కోర్కెలు కోర్తాడో అని మా భయం బావగారూ!" అన్నాడు నారాయణ.

"ఇంకా పాత అల్లుళ్ళకి భయపడే వాళ్ళున్నారా! నువ్వు రేపు పెళ్ళాడ్తే మీ మామగారు కొద్ది రోజులు భయపడ్తారేమో! ఇంతకు నీ పెళ్ళెంతవరకు వచ్చింది? మీ వాళ్ళేమన్నా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారా? నేను చెయ్యనా? లేక నువ్వే చేసుకొంటున్నావా? ప్రేమవివాహాలు చేసుకొన్న వాళ్ళకి అత్తవారు మొండిచెయ్యి చూపిస్తారు జాగ్రత్త!" అన్నాడు సుబ్బారావు.

నారాయణ నవ్వి ఊరుకొన్నాడు. జానకిరామయ్య ఇబ్బందిగా ముఖం పెట్టి మాట తప్పించాడు. అనసూయ దృష్టినుంచి తండ్రి అయిష్టత తప్పించుకోలేదు. నారాయణ ప్రేమలో పడ్డట్టున్నాడు, తల్లితండ్రులు ఆమోదించినట్టు లేదు అనుకొంది.

"నేను పార్వతిని పెళ్ళి చేసుకొందామనుకొంటున్నాను. ఆమె ఒప్పుకొంటే" అన్నాడు. నారాయణ వదిన అనకుండా మొదటిసారి పార్వతి అనటం అనసూయ గుర్తించింది.

"అదెల్లారా! మన సంస్కృతిలో వదిన పూజ్యురాలు కదా!" అంది. అనసూయకి నారాయణ పార్వతిని చేసుకొంటాననడం ఎబ్బెట్టుగా అనిపించింది.

"వదిన పూజ్యురాలే! కాదనను. అక్క భర్త బావ పూజ్యుడు కాదా మరదలికి?"

"కాకపోవడం ఏమిటి?"

"మరి నువ్వు అక్కపోయిన ఏడాదిలోపలే బావగార్ని పెళ్ళి చేసుకొన్నప్పుడు నీకు చేస్తున్న పని తప్పుగా అనిపించలేదా?"

"అనిపించలేదు. అది లోకంమీద ఉన్నదే! తల్లి అన్నదమ్ముడి కూతుర్ని మేనరికం పేరిట చేసుకొంటారుగాని అప్పచెల్లెలి కూతుర్ని పెళ్ళి చేసుకోరుకదా! అవటానికిద్దరు ఫస్ట్ కజిన్సే. క్రాస్ కజిన్స్ మధ్య వివాహం ఒప్పిన మన సంఘం పేరలల్. 'కజిన్స్ మధ్య ఒప్పదు.'

"మన హిందూమతం ఒప్పదు. తురక మతం ఒప్పుతుంది. నువ్వు చెప్తున్నది కండిషనింగ్‌కి సంబంధించింది. వదిన మరో జన్మ వరకు వైధవ్యం అనుభవించాల్సిందేనా!"

అనసూయ జవాబు చెప్పలేదు. నారాయణతో ఏకీభవించనూ లేదు. అక్కడ్నుంచి వెళ్ళిపోయింది. నారాయణ ఉత్సాహం దమ్ముకొన్న మతాబులాగా రగులుకోక చల్లారిపోయింది.

సాయంత్రం సుబ్బారావుతో నారాయణ వ్యాహాళికి వెళ్ళినప్పుడు తన ఆలోచన అతన్తో చెప్పాడు నారాయణ.

"మంచి పని చేస్తానంటున్నావు. నీకు నా సపోర్ట్ ఎప్పుడూ ఉంటుంది" అన్నాడు. వాళ్ళ పక్కనుంచి తారాజువ్వ ఆకాశంలోకి దూసుకుపోయింది నారాయణ ఉత్సాహంలాగా.

"నన్ను ప్రోత్సహించిన అతి కొద్దిమందిలో మీరొకరు. అందరు వ్యతిరేకించినవారే! పార్వతి ఏమంటుందో! ఆమెని ఒప్పించే బాధ్యత మీదే!"

"తప్పకుండాను! ఆ పనికి అనసూయను నియోగిస్తాను."

"ముందు దాన్ని ఒప్పించాలి!"

"భర్త చెప్పినది భార్య, భార్య చెప్పినది భర్త ఒప్పుకొనే సమయాలు కొన్ని ఉంటాయి చెప్తాలే!" అన్నాడు సుబ్బారావు చిరునవ్వుతో.

ఆ రాత్రి అనసూయ తెల్ల చీర కట్టుకొని పూలపరిమళాలు పోగేసుకొని వచ్చింది. స్త్రీలకి పుట్టింట్లో కొత్త పెళ్ళి కూతుళ్ళ కళ వచ్చేస్తుంది అనుకున్నాడు సుబ్బారావు. గదిలోకి పెద్ద వెలుతురు రాగా తేరిపార చూడలేకపోయినట్టు కళ్ళు మూసుకొని "ఏమీ మెరుపు! ఏల నాకీ మైమరపు."

"చాల్లెండి బడాయిలు" అంది అనసూయ నవ్వుతూ.

"సుపుత్రుడేడి?"

"వదిన వాడిని బుజ్జితోపాటు తన దగ్గర పడుకోబెట్టుకొని అన్నగారికి సహాయపడింది.

"కాంతా! ఈ ఏకాంతం నావంతా!"

"ఈ తంతంతా మీకోసమే శృంగారవంతా!"

"అయితే లలామా! నా కౌగిలిలో కరిగిపో! కాలమా తరిగిపోకు." అనసూయ అతని కౌగిలిలో కరిగిపోయింది.

"పాపం నారాయణ ఓ మంచిపని చెయ్యాలని ఉత్సాహపడ్తున్నాడోయ్! మనం కొంచెం సహాయం చెయ్యాలి." సుబ్బారావు నారాయణ విషయం ఎత్తాడు.

"వదినా మరదులు కాపురం ఎలా చేస్తారండీ! అన్నయ్య స్మృతులు అడ్డురావా? నలుగురు నోట్లో గడ్డిపెట్టరా?"

"మీ అక్కయ్య స్మృతులు మనకడ్డు వస్తున్నాయా! మనిద్దరం ఆమెను మర్చిపోయామా? లేదే! అల్లా అని మనిద్దరం సర్దుకుపోవడం లేదూ. అదీ నిజమే! ఇదీ నిజమే! ఒకటి గతానికి సంబంధించింది. మరొకటి వర్తమానానికి సంబంధించింది. ఇంక నలుగురు నోట్లో గడ్డిపెట్టడం విషయానికి వస్తే నలుగురి మాట ఎల్లా ఉన్నా ఇంట్లోవాళ్ళు పెట్టే గడ్డి ఎక్కువై భరించలేకపోతున్నాడు".

"అమ్మ, నాన్నగారు ఒప్పుకోరు. నాకు తెలుసు."

"నిన్ను నాకిచ్చి పెళ్లి చెయ్యటానికి ముందరకి వచ్చిన వాళ్లీ విషయంలో ఎందుకు సందేహిస్తున్నారో!"

"ఏమండీ! ఎన్నో సందర్భాలలో నారాయణ అన్నయ్యకి, వదినకి పాదాలు అంటి నమస్కారం చేశాడు పూర్వం. అటువంటి వదినతో నారాయణకి పెళ్లంటే ఏమిటోగా ఉంది నాకు.'

"పాదాలంటి నమస్కారం చేసినవాళ్లతో కాపురం చెయ్యర్లాదని ఎక్కడా లేదే! ప్రతీ సినిమాలో భార్య భర్త పాదాలంటి నమస్కారం చేసే సీన్లుంటున్నాయికదా! సినిమాల్లో సగం నిజం ఉన్నా కొంతమంది భార్యలైనా భర్తను దైవ సమానుడిగా భావిస్తూ కూడా కాపురాలు చేస్తున్నారన్నమాటే! శృంగారం నడుపుతున్నారన్నమాటే! నువ్వు నా కాళ్లకి దండం ఎప్పుడూ పెట్టలేదనుకో! కాని వాళ్ల మాటేమిటి! కాళ్లకి దండం పెట్టారు కనక 'మీకు నాకు దూరం' అనాలా వాళ్లు వాళ్ల భర్తల్తో? పూజ్యభావానికి కాపురం చెయ్యటానికి సంబంధం ఏమిటి? నారాయణ పార్వతి చెయ్యబోయేది కాపురం! రంకు కాదు."

"ఛీ! ఛీ! మరీ అల్లామాట్లాడకండి."

"ఈ అభ్యంతరాలు చెప్పేవాళ్లందరికి ఆ రెండింటికి తేడా తెలియక అంటున్నారేమో అనిపించి అన్నాను."

"మా వదిన నారాయణని పెళ్ళి చేసుకొంటే బుజ్జికి రేపు పెళ్లవుతుందా?"

"మహారాజులా! కాలం ఎప్పుడూ ఇలానే ఉండదు. పైగా మన సుపుత్రుడు ఉండనే

ఉన్నాడు. అంతగావస్తే, మేనమామ పోలికవస్తే వాడూ ఓ ఆదర్శవాది అవుతాడు. నా భార్యవాడినంత సంకుచితంగా పెంచదు."

"మీ వదినకి నారాయణలో ఏమీ లోపం కనిపించకపోతే ఆమెను ఈవివాహానికి ఒప్పించు."

"చిత్తం."

తెల్లారకుండా సీతమ్మ లేచి అందర్నీ నిద్రలేపి తలకి నూనె పెట్టింది. బుజ్జిచేత, బాబుచేత కాకరపువ్వొత్తులు కాల్పిస్తుంటే చీకట్లు విచ్చుకొన్నాయి.

ఆ రోజు వీలు చూసుకొని అనసూయ పార్వతికి నచ్చచెప్పింది.

"వదినా! అన్నయ్య పోయినప్పుడు నువ్వు చాలా బాధపడ్డావు! ఇప్పటికీ పడ్తున్నావు. అన్నయ్యను నువ్వు పూర్తిగా మర్చిపోలేవు. అన్నయ్య లేని లోటు నీకు రకరకాల సమయాల్లో రకరకాలుగా తెలుస్తూనే ఉంటుంది. అయితే ఏదో ఒక రకమైనవ్యాపకం పెట్టుకొంటే ఆ లోట్లను - గురించి ఆలోచిస్తూ మథనపడే సమయం తగ్గుతుంది. కాని లోటు పూడదు. లోటు చాలావరకు పూడాలంటే నువ్వు మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోవడమే మార్గం."

"ఇదంతా మళ్ళీ ఎందుకు చెప్తున్నావు అనసూయా! నేను సమ్మతించాను కదా! నన్ను చేసుకునేందుకు ఎవరూ ముందుకు రాలేదన్న విషయం నీకు తెలుసు కదా!" అంది పార్వతి.

"ఒకరు ముందుకు వచ్చారు. కాని నువ్వు ఒప్పుకోవేమోనని జడుస్తున్నాడు."

"ఎవరు అంత ధైర్యంగా ముందుకు రాలేని వ్యక్తి?" విధవను, అందులోను సంతానవతిని ధైర్యంగా వివాహం చేసుకోడానికి ముందుకు వస్తున్న వ్యక్తికి తనతో చెప్పడానికి అధైర్యమా! తనకి తెలిసిన వాళ్ళే అయి ఉండాలి! అనుకొంది పార్వతి.

"చెప్తాను. చెప్పేముందు నా మాటలు శ్రద్ధగావిని నిర్ణయం తీసుకో. మనమంతా ప్రస్తుతంలో జీవిస్తాం. గతం కలలా గుర్తుంటుంది. నిన్నటికి ఈ రోజు ముడిపడి ఉన్నా, చాలా దూరంగా అనిపిస్తుంది. నిన్న గతించిపోయింది. ఎంత ప్రయత్నం చేసినా అది తిరిగిరాదు. ఎంత కాదన్నా వర్తమానంలో బతకక తప్పదు. అన్నయ్య బతికుండగా నేను నీకు ఆడబడుచుని, నారాయణ నీకు మరిది, మా అమ్మా నాన్నగార్లు నీకు అత్తమామలు. మన మధ్య ఆ చుట్టరికాలు అన్నయ్యతో నీ వివాహం ద్వారా ఏర్పడ్డాయి. అంతకు ముందు లేనివి. నిజానికి ఇవి అన్నయ్య పోడంతో రద్దవాల్సినవి. నువ్వు మా మరిదిని చేసుకొంటే మనిద్దరం తోటి కోడళ్ళ మవుతాం".

"మీ మరిదా!" ఆశ్చర్యంగా అంది పార్వతి.

"కాదు నిజానికి ముందుకు వచ్చింది నీ మరిదే! నారాయణ. వాడి ఒక్కడితోనే నీ సంబంధం మార్తుంది. మాతో చుట్టరికాలు పూర్వంలాగానే ఉంటాయి. ఇదంతా నువ్వు ఒప్పుకొనే పక్షంలోనే!"

పార్వతి ఆ మాటలు విని బెదిరిపోయింది. అనుకోని ఎదురుచూడని వార్త. తన భర్త స్థానంలో మరిది! నారాయణ మంచివాడే! ప్రయోజకుడే. బుజ్జిని స్వంత కూతురిలాగా ఆదరించగలిగినవాడే! కాని తన మరిది!

"నా స్వంత మరిది నాకు భర్తా!" అంది పార్వతి అసంభవమైన విషయంలా తోచి.

" నువ్వు ఒప్పుకుంటే నారాయణ నీకు భర్త! పోయిన మా పెద్దన్నయ్య నీకు బావగారు. నారాయణ నీ మరిది అనేది గతం అవుతుంది. వర్తమానంలో వాడు నీ భర్త అవుతాడు. బుజ్జి గురించి కూడా ఆలోచించు. దానికి తండ్రి లేని లోటు నువ్వు ఈ విధంగా తప్ప మరోలా తీర్చలేవు. ఘా ఆయన నాకు ఒకప్పుడు బావగారు. పూజ్యుడు తండ్రి లాంటివాడు. కాని అక్కయ్య పోయాక నాకు భర్త. ఇప్పటికీ పూజ్యుడే. ఆయనకి నన్ను ఇవ్వటం తప్పని మా వాళ్ళు ఆలోచించలేదు. భార్య చెల్లెల్ని చేసుకోడమేమిటని ఆయన అనుకోలేదు. నాకు కూడా ఆయన్ని చేసుకోడం అనుచితం అనిపించలేదు. చుట్టాలు పక్కాలు తప్పనలేదు. అందరు ఆమోదించారు. అక్క స్మృతుల నిద్దరం అనురాగాలతో గుర్తు తెచ్చుకొని నెమరు వేసుకొంటాం. నువ్వు, నారాయణ ఎందుకు అల్లా ఉండలేరు? మీ కొత్త బాంధవ్యాన్ని సమాజం ఎందుకు ఎగతాళి చేస్తుంది? ఆలోచించుకో!"

పార్వతి ఆ రోజంతా ఆలోచించింది. ఆలోచించిన కొద్దీ అనసూయ మాటల్లో చేసుకోడం, కొత్త ఇంట్లో తిరిగి ఎడ్జస్ట్ అవటంకంటే ఇది ఎన్నోవిధాల నయం. వాంఛనీయం! బుజ్జి భవిష్యత్తు అంధకారంగా ఉండరాదని అనుచితమైనది కనపడలేదు. పై వారినెవరినో తను కోరుకుంటే తను ప్రయత్నించి దీపం వెలిగించాలి! తనకోసం అందరూ పెద్ద మనసుతో ఆలోచిస్తుంటే తనేనా తనగురించి తపించనిది. తన మంచికి తనుకూడా ప్రయత్నించాలి. విధికి వదిలేసి నిర్లిప్తంగా ఉండరాదు.

అనసూయ చీకట్లు పడేవేళ దీపాలు వెలిగిస్తుంటే పార్వతి సాయం చేసింది. సుబ్బారావు వింటుండగా, నారాయణతో ధైర్యంగా, "నాకిష్టమే!" అంది కృతనిశ్చయురాలై. దీపాల వెలుగులో ఆమె కళ్ళు మిలమిలలాడాయి.

దీపావళినాడు మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక సుబ్బారావు పిల్లల్తో వీధిలో బాంబు పేల్చాడు. అనసూయ ఇంట్లో పెద్దలవద్ద పేల్చింది. పార్వతి కూడా అంగీకరించిందని తెలిసేసరికి సీతమ్మకి దడ పుట్టుకువచ్చింది. ఇంట్లో పిల్లలు సమర్థిస్తున్నా వీధిలో తోటివాళ్ళు చెవులు కొరుక్కుంటారన్న భయం పోలేదు.

జానకిరామయ్యను బయల్దేరదీసి రిక్షాలో సీతమ్మ రామాలయం చేరింది.

ఇంటి పురోహితుడు దంపతులను చూసి, "రండి! పనిబడి వచ్చినట్టున్నారు" అంటూ ధ్వజస్తంభానికి పక్కగా ఉన్న అరుగుమీదకి తీసుకువెళ్ళి కూర్చోబెట్టాడు. సీతమ్మ తమకి వచ్చిన సమస్య చెప్పింది.

"అమ్మా! మీరు నానుంచి ఏమాశించి వచ్చారో తెలియదు. నాకు తోచిన ధర్మం చెప్తాను మీకు నచ్చకపోవచ్చును."

"అప్రియమైనా కర్తవ్యం చెప్పండి" అన్నాడు జానకిరామయ్య.

"శుభం భూయాత్! ప్రతి సమాజం అవసరాల మేరకి న్యాయాలను, నీతుల్ని ఏర్పరుచుకొంటుంది. ఇవి కాలంతో క్రమేపి మారుతూ వస్తాయి. ఈనాటి మన ఆచారాలు ఆలోచనలు ముందుతరం వారికి చాలా దగ్గరగాను కొద్దిగా భిన్నంగాను ఉంటాయి. మరీ ముందుతరంవారిఆలోచన్లతో బాగా భేదిస్తాయి. పాతకాలపు వారి ఆచారాలు మనకే నాడు అనుసరణీయంగా కూడా ఉంటాయి. ఉదాహరణకి కుంతి సంతానం పొందిన విధానం, దేవరన్యాయం అనుసరించి వ్యాసుడు చేసిన కురువంశ సృష్టి మనకీనాడు వెలపరం పుట్టించేవిగా ఉంటాయి. ఆనాటి అవసరాలకి అవి ఏర్పడ్డాయి. ఆ అవసరాలు పోయి కొత్త అవసరాలు క్రమేపీ ఏర్పడగానే పాతవి అంతరించిపోయి కొత్తవి ఏర్పడ్డాయి. బానిసలమీద ఆధారపడ్డ నాగరికతలు విదేశాల్లో ఏర్పడితే విధవల శ్రమమీద మన నాగరికత విలసిల్లింది. ఒక మనిషిని వేరొక మనిషి దోచడం సాగనీయక పోవటానికి మనరోజుల్లో ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. సమాజం వేగంగా కొత్తరూపులు దిద్దుకొంటోంది. మీ నారాయణ నిర్ణయం ఈ కాలానికి చెందింది. మనముందు కాలధర్మానికి వ్యతిరేకమైనా సనాతన భారత కాల ధర్మానికి దగ్గరిది. తప్పొప్పుల నిర్ణయం చేయగల శక్తి నాకు లేదు. కాని ఈకాలంలో జీవించవలసిన నవతరం వాళ్ల అవసరాలకి తగిన నిర్ణయాలు తీసుకొంటారు. మనకవి ఆమోదయోగ్యం కాకపోయినా, మనం ఆటంకపరచరాదు".

"ఇటువంటి సాంప్రదాయాన్ని నెలకొల్పితే, ఒకే ఇంట్లో తిరిగే వదినా మరదుల మధ్య,. బావా మరదళ్ళ మధ్య అనుచితమైన సంబంధాలు ఏర్పడవంటారా?" అని అడిగాడు జానకిరామయ్య.

"అవకాశం ఒక్కటే మనిషిని చెడుమార్గం పట్టించదు. మనిషికి వ్యక్తిగతంగా కొంత చెడు ప్రకృతి కూడా ఉండాలి. కోడల్ని కోరిన మావగార్లు, మరిదితో సంబంధం పెట్టుకొన్న వదినగార్లు పూర్వం లేరా ఇప్పుడు లేరా! వ్యభిచారం వివాహేతర సంబంధం అవటం వల్ల మొదటిది ఉన్నంతకాలం రెండోది ఉంటుంది. మీ అబ్బాయికి, కోడలికి నేను వివాహం జరిపిస్తాను. మీరు సరేనంటే" అన్నాడు పురోహితుడు.

సీతమ్మ, జానకిరామయ్యలు సమాధాన పడ్డారు.

ఇంటిగోడలమీద బారులుగా దీపాలు వెలిగాయి. ఇంటి కోడలి కళ్ళుకాంతులీనాయి. నవశకానికి బాణసంచాలు స్వాగతం పలికాయి. ●

(ఆంధ్రసచిత్రవారపత్రిక ఫిబ్రవరి 1984)